

Οικονομία Γ Λυκείου | Κεφάλαιο 1

Βασικές οικονομικές έννοιες

Σημειώσεις θεωρίας

Επιμέλεια: Ηλίας Τουμασάτος, καθηγητής ΠΕ78

1. Εισαγωγή

ΒΑΣΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ: Πολιτική Οικονομία (ή οικονομική επιστήμη)

ΠΙΘΑΝΗ ΕΡΩΤΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	Ποιο είναι το αντικείμενο της πολιτικής οικονομίας και πώς μπορεί να εκφραστεί με τη μορφή επιμέρους ερωτημάτων; [Απάντηση: σελ. 9: Αντικείμενο Μιας κοινωνίας;]
--------------------------------	--

Διάγραμμα απάντησης:

- Αντικείμενο πολιτικής οικονομίας (οικονομικής επιστήμης): η μελέτη των οικονομικών προβλημάτων που δημιουργούνται σε μια κοινωνία.
- Κατηγορίες / ερωτήματα

1	Τί Πόσο	Ποια προϊόντα παράγονται Σε ποιες ποσότητες παράγονται Σε μια κοινωνία Σε ορισμένη χρονική περίοδο
2	Πώς	Με ποιον τρόπο παράγονται
3	Διανομή	Πώς διανέμονται τα προϊόντα στα μέλη της κοινωνίας
4	Ανάπτυξη	Πώς μπορεί να αυξηθεί η ποσότητα των παραγόμενων προϊόντων (= πώς αναπτύσσεται η οικονομία)

2. Η οικονομία του Ροβινσώνα Κρούσου

Ροβινσώνας Κρούσος: μυθιστόρημα του Daniel Defoe. Ναυαγεί σ' ένα έρημο νησί και ζει εκεί για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Οικονομία του Ρ. Κρούσου: οικονομία του ενός ατόμου στο φυσικό περιβάλλον του νησιού. Χρησιμοποιείται ως παράδειγμα μιας απλής οικονομίας.

ΠΙΘΑΝΗ ΕΡΩΤΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	Πώς απαντώνται τα ερωτήματα που αφορούν τα οικονομικά προβλήματα στην οικονομία του Ρ. Κρούσου και ποια η σχέση της με τις σύγχρονες οικονομίες; [Απάντηση: σελ. 9-10: Το πρώτο ερώτημα... πολύπλοκων μηχανισμών]
--------------------------------	--

Διάγραμμα απάντησης: [2 σκέλη]

1] Τα ερωτήματα στην οικονομία του Ρ. Κρούσου

1	Τι / Πόσο παράγεται με δεδομένους οικον. πόρους	Ενέργειες για επιβίωση, εξασφάλιση τροφής, ένδυσης, στέγης
---	---	---

		[συλλογή καρπών, ψάρεμα, κυνήγι, καλύβα / σπηλιά,]
2	Πώς / ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	Π.χ. για καλύβα: Ποια υλικά; Πώς θα τα συνδυάσει; Πού;
3	Διανομή	Δεν έχει έννοια στην οικονομία του ενός ατόμου (μόνο αν υπήρχε άλλο άτομο)
4	Ανάπτυξη	Τρόποι για να αυξηθεί η ποσότητα των παραγόμενων προϊόντων: (π.χ. εργαλεία: δίκτυ, παγίδες, σκάλες (εργαλεία), με τα εργαλεία δημιουργείται κεφάλαιο και τεχνολογία)

2] Σχέση της οικονομίας του Ρ. Κρούσου με τις σύγχρονες οικονομίες:

Ροβινσώνας	Σύγχρονες οικονομίες
Οι αποφάσεις λαμβάνονται από το ίδιο άτομο	Εκατομμύρια άνθρωποι παίρνουν αποφάσεις - Ταυτόχρονα - Χωριστά - Πολύπλοκοι μηχανισμοί

3. Ανάγκες

Βασική έννοια: **ΑΝΑΓΚΕΣ**

Ανάγκη: η έλλειψη ή η αίσθηση της έλλειψης που δημιουργεί την επιθυμία ικανοποίησής της.

Αγαθό: το μέσο ικανοποίησης των αναγκών.

Για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους οι άνθρωποι **ζητούν** αγαθά.

Οικονομικές ανάγκες: Οι ανάγκες οι οποίες ικανοποιούνται με οικονομικά αγαθά.

Οικονομικά αγαθά: Τα αγαθά που είναι αποτέλεσμα της **παραγωγικής προσπάθειας** των ανθρώπων. (Λέγονται και προϊόντα ή εμπορεύματα)

Την οικονομική επιστήμη ενδιαφέρουν οι οικονομικές ανάγκες.

ΠΙΘΑΝΗ ΕΡΩΤΗΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	Να περιγράψετε, χρησιμοποιώντας παραδείγματα, στις <u>ιδιότητες των αναγκών</u>, καθώς και στους <u>βασικούς λόγους που συντελούν στην εξέλιξη και τον πολλαπλασιασμό των αναγκών</u>. [Απάντηση: σελ. 10-11: <i>Ιδιότητες των αναγκών ... με ποσότητες που δεν είναι ίδιες για όλα τα άτομα</i>]
--------------------------	--

Διάγραμμα απάντησης:

[1] Ιδιότητες των αναγκών

1	ΕΞΕΛΙΞΗ	για να ικανοποιήσω την ίδια ανάγκη χρησιμοποιώ διαφορετικά αγαθά [διαφοροποίηση των αγαθών που	π.χ. θέρμανση: παλαιότερα με φωτιά, μετά με σόμπες, σήμερα κλιματιστικό ή καλοριφέρ
---	----------------	---	---

	(δες στον από κάτω πίνακα παράγοντες που επηρεάζουν)	χρησιμοποιούνται για την ικανοποίηση της ίδιας ανάγκης]	
2	ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΜΟΣ (δες στον από κάτω πίνακα παράγοντες που επηρεάζουν)	δημιουργία νέων αναγκών	π.χ. ανάγκη για τηλεόραση (δεν υπήρχε προ του 1965)
3	ΚΟΡΕΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΟΧΗ: Στο σύνολό τους οι ανάγκες είναι απεριόριστες – ακόρεστες. <u>ΚΑΘΕ ΜΙΑ ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ</u> υπόκειται σε προσωρινό κορεσμό: <u>Όσο αυξάνεται η ποσότητα</u> που χρησιμοποιούμε για να ικανοποιήσουμε μια ανάγκη <u>τόσο μειώνεται η ένταση της ανάγκης</u>, ώσπου επέρχεται πλήρης ικανοποίηση ή κορεσμός. Η ταχύτητα με την οποία επέρχεται ο κορεσμός διαφορετική από άτομο σε άτομο.	π.χ. διψώ και έχω ανάγκη για νερό. Κάποια στιγμή όσο πιο περισσότερο νερό πίνω η δίψα μειώνεται και κάποια στιγμή η δίψα μου θα σβήσει προσωρινά. Αυτή η στιγμή διαφέρει από άτομο σε άτομο

[2] ΠΡΟΣΟΧΗ: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ (Α) ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ (Β) ΤΟΝ ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΜΟ

1	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	η τεχνολογική πρόοδος φέρνει νέα προϊόντα	Εξέλιξη: ηλεκτρονική φωτ. Μηχανή αντί με φιλμ Πολλαπλασιασμός: Ηλεκτρονικός υπολογιστής
2	ΜΙΜΗΣΗ	έμφυτη τάση των ανθρώπων να μιμούνται άλλους	Πολλαπλασιασμός: αγορά χριστουγεννιάτικου δέντρου
3	ΣΥΝΗΘΕΙΑ	τάση του ανθρώπου να ζητά την επανάληψη της απόλαυσης από τη	Πολλαπλασιασμός: συνηθίζω ένα προϊόν όταν το χρησιμοποιώ πολλές

		χρησιμοποίηση αγαθού	φορές
4	ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	επιδρά ψυχολογικά στον καταναλωτή, δημιουργεί επιθυμία απόκτησης αγαθών – ανάγκες που αλλιώς δεν θα υπήρχαν επιβολή νέων προϊόντων υπερκατανάλωση	<i>Εξέλιξη: αντικαθιστώ το προϊόν που χρησιμοποιώ με άλλο που διαφημίζεται</i> <i>Πολλαπλασιασμός: αποκτώ νέα προϊόντα που δεν χρησιμοποιούσα πριν π.χ. κινητό.</i>

2

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Βασικές οικονομικές έννοιες

4. Προϊόντα ή οικονομικά αγαθά

Επιβίωση – ευδαιμονία ατόμων < εξαρτάται από **ικανοποίηση αναγκών** < απαιτούνται υλικά αντικείμενα και υπηρεσίες = **αγαθά**

ΑΓΑΘΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΓΑΘΑ	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΓΑΘΑ ή ΠΡΟΪΟΝΤΑ ή ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΑ
βρίσκονται ελεύθερα στη φύση π.χ. φως, θερμότητα ήλιου δεν αποτελούν αντικείμενο της Οικον. Επιστήμης	είναι αποτέλεσμα της παραγωγικής προσπάθειας των ανθρώπων (προϊόντα: παράγονται με κάποια διαδικασία) (εμπορεύματα: αντικείμενο αγοράς και πώλησης) Χαρακτηριστικό: Παράγονται σε περιορισμένες ποσότητες σε σχέση με τις ανάγκες που ικανοποιούν.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

1^η διάκριση:

ΥΛΙΚΑ	ΑΨΛΑ - ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
π.χ. τρόφιμα, ρούχα	υπηρεσίες (π.χ. μουσικό κομμάτι, διάλεξη) μορφές ενέργειας (θερμότητα τα χειμώνα, φως το βράδυ)

2^η διάκριση:

ΔΙΑΡΚΗ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΑ
--------	------------

μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές φορές για τον ίδιο σκοπό, χωρίς να μεταβληθεί η φυσική τους υπόσταση <i>π.χ. έπιπλα, ρούχα, αυτοκίνητα</i>	μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο μια φορά για τον σκοπό που έχουν παραχθεί <i>π.χ. τρόφιμα, καυσόξυλα, βενζίνη, τσιγάρα</i>
---	---

3^η διάκριση

ΚΕΦΑΛΑΙΟΥΧΙΚΑ	ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ
χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία από την οποία παράγονται άλλα αγαθά. <i>π.χ. τρακτέρ, αργαλειός, κτίριο εργοστασίου μηχανήματα, κτίρια, εργαλεία, δρόμοι, πλοία, ηλεκτροπαραγωγικοί σταθμοί</i>	χρησιμοποιούνται για κατανάλωση – για την ικανοποίηση των αναγκών των καταναλωτών. <i>πορτοκάλια, γραβάτα, στερεοφωνικό.</i>

ΠΡΟΣΟΧΗ: Να μην μπερδεύουμε τα ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΑ με τα ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΑ

Ένα αγαθό ανήκει σε περισσότερες κατηγορίες, ανάλογα με το κριτήριο:

Π.χ. ΣΟΚΟΛΑΤΑ: υλικό, καταναλωτό (χρησιμ. 1 φορά), καταναλωτικό (χρησιμ. για εξυπηρέτηση ανάγκης)

Ένα αγαθό μπορεί να ανήκει σε δύο κατηγορίες, ανάλογα με τον σκοπό χρήσης του:

Π.χ.: οικογενειακό αυτοκίνητο: καταναλωτικό αγαθό (και υλικό, και διαρκές).

Εταιρικό – επαγγελματικό αυτοκίνητο: κεφαλαιουχικό αγαθό (και υλικό και διαρκές)

5. Η Αγορά

Ο χώρος όπου γίνονται αγοραπωλησίες

- ❖ τα οικονομικά αγαθά από άλλους πωλούνται και από άλλους αγοράζονται
- ❖ Η έννοια της αγοράς δεν περιορίζεται γεωγραφικά

Περιλαμβάνει όλα τα μέσα και τους χώρους στους οποίους μπορούν να πραγματοποιηθούν αγοραπωλησίες.

Π.χ. χώροι:

εμπορικός δρόμος μιας πόλης

λαχαναγορά, λαϊκή αγορά

γραφείο μεσίτη, συμβολαιογράφου, Χρηματιστήριο

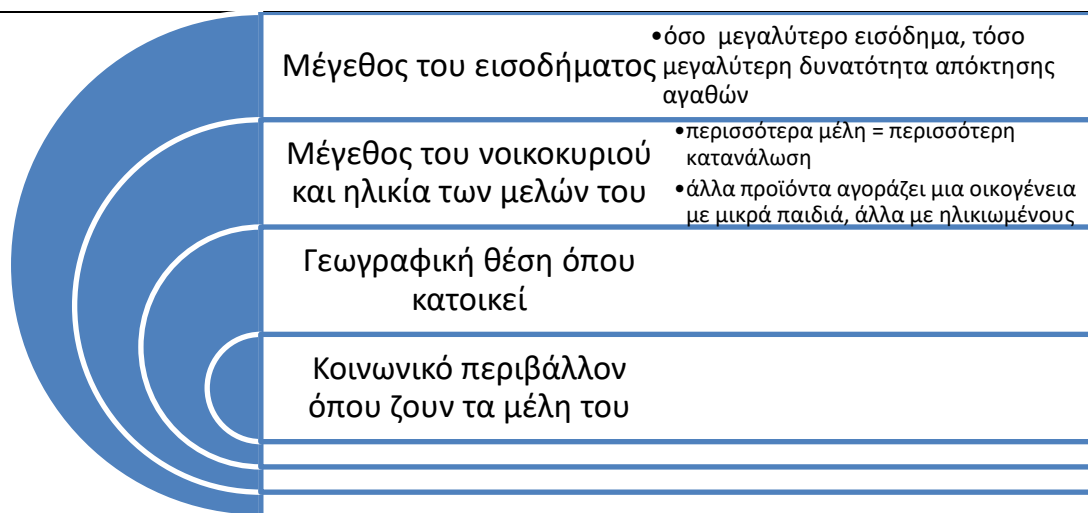
μέσα: μπορεί να γίνει τηλεφωνικά, τηλεγραφικά, μέσω διαδικτύου

- ❖ Συχνά η αγορά αναφέρεται με το όνομα των αγαθών που είναι αντικείμενο αγοραπωλησίας:

Π.χ. Αγορά γης, αγορά τίτλων (ομολόγων και μετοχών), αγορά εργασίας.

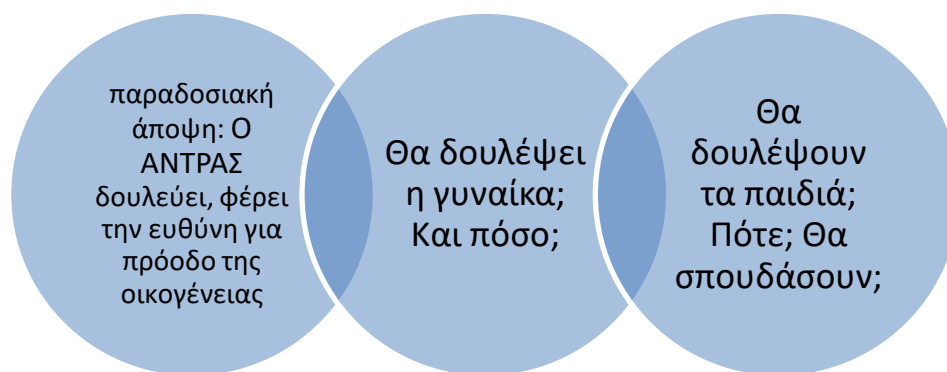
Η οικονομία βασίζεται στην ύπαρξη – συμπεριφορά των ατόμων, τα οποία λειτουργούν μέσα σε κοινωνικές οντότητες (θεσμούς)

1 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ή ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ	Συνήθως: Νοικοκυριό = οικογένεια Ωστόσο: Νοικοκυριό μπορεί να είναι: - Άτομο που ζει μόνο του - Οικογένεια που φιλοξενεί κι άλλα άτομα - Άτομα που συγκατοικούν χωρίς να είναι συγγενείς Νοικοκυριό: αποτελείται από <u>άτομα που αποφασίζουν από κοινού για τα οικονομικά θέματα</u> Εισόδημα του νοικοκυριού: Μπορεί να προέρχεται: - Από την περιουσία του (π.χ. είσπραξη ενοικίων από διαμερίσματα) - Από την εργασία των μελών του (π.χ. μισθός , σύνταξη) Το εισόδημα αυτό βραχυπρόθεσμα δεν μεταβάλλεται σημαντικά (μπορούμε να το θεωρήσουμε σταθερό) Αποφάσεις που παίρνει το νοικοκυριό για το εισόδημά του: ΕΙΣΟΔΗΜΑ / ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ πόσο μέρος του εισοδήματος θα καταναλώσει (αγορά αγαθών για κάλυψη αναγκών Ποια προϊόντα θα αγοράσει για να καλύψει τις ανάγκες του; Σε ποιες αναλογίες θα τα αγοράσει; πόσο μέρος του εισοδήματος θα αποταμιεύσει (θα φυλάξει για να δαπανήσει στο μέλλον) πότε θα χρησιμοποιηθεί αυτό το ποσό για ποιον σκοπό θα χρησιμοποιηθεί; Παράγοντες που επηρεάζουν αυτές τις αποφάσεις:
--	---

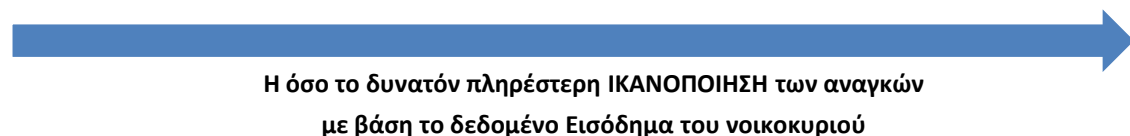

Μια διαφορετική απόφαση:

ΠΟΙΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΘΑ ΔΟΥΛΕΨΟΥΝ ΓΙΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ; (το πρόβλημα της προσφοράς εργασίας του νοικοκυριού αρκετά περίπλοκο)

Ποια είναι η βασική επιδίωξη του νοικοκυριού; (και κριτήριο για τη λήψη αποφάσεων;)

Παρατηρήσεις:

1. Οι αποφάσεις του νοικοκυριού δεν παίρνονται χωριστά, αλλά σε συνδυασμό.
2. Μεταξύ των νοικοκυριών υπάρχουν σημαντικές διαφορές. (π.χ. κάποια νοικοκυριά ταυτόχρονα αποτελούν και επιχειρήσεις - οικογενειακές επιχειρήσεις - οπότε θα πρέπει να πάρουν κάποιες αποφάσεις με βάση και τις δυο ιδιότητες)

2.

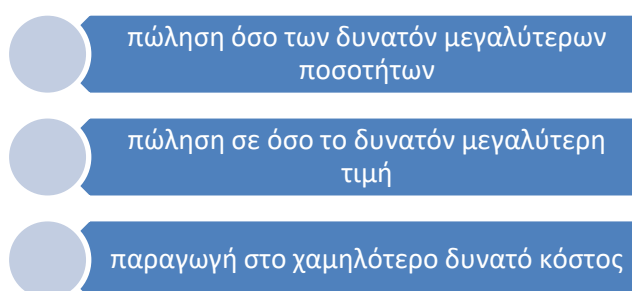
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ**Επιχειρήσεις: Παραγωγικές μονάδες**

- Με διάφορες νομικές μορφές (Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ο.Ε.)
 - Με διαφορετικό μέγεθος
 - Με διαφορετικό αντικείμενο
- Ένα ή περισσότερα άτομα παίρνουν **αποφάσεις** σχετικά με την παραγωγή:

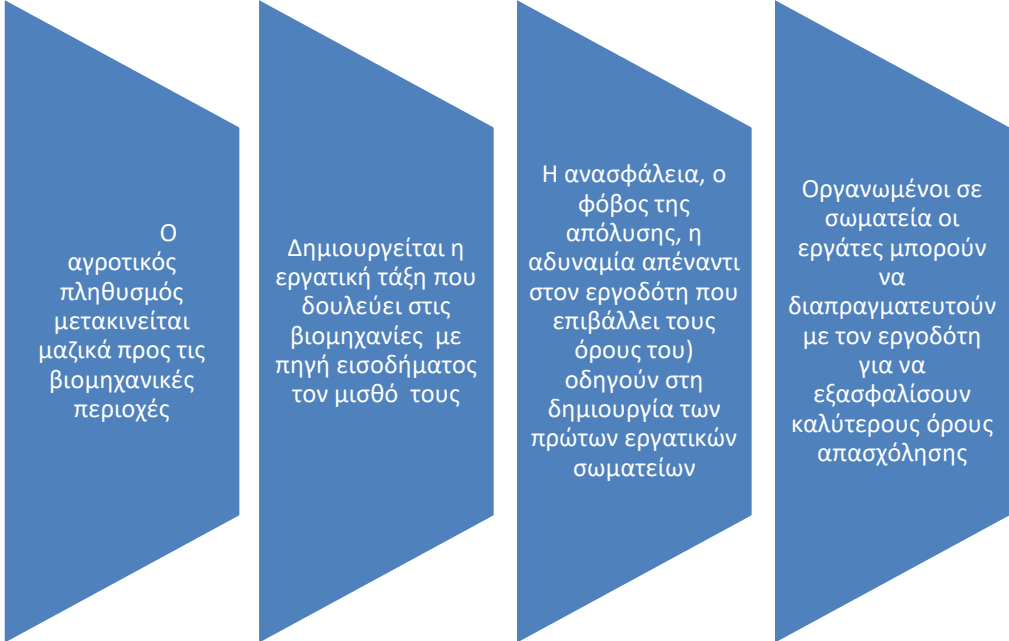

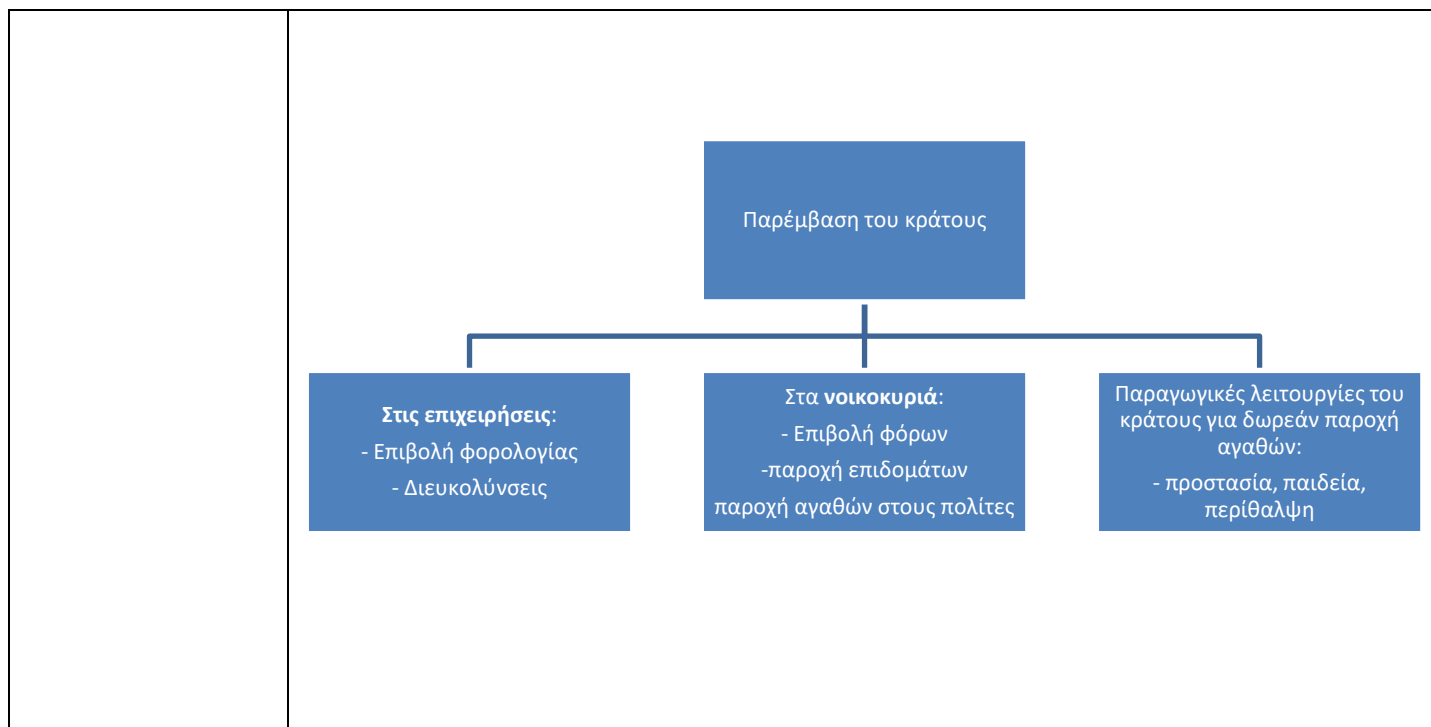
Αντικειμενικός σκοπός της επιχείρησης (στον οποίο η επιχείρηση βασίζει τις αποφάσεις της): Η μεγιστοποίηση του κέρδους = η επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους ($\text{μεγαλύτερα κέρδη} > \text{επιβίωση} / \text{ανάπτυξη}$)

Πώς πετυχαίνει μια επιχείρηση το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος;

- Στις μεγάλες επιχειρήσεις [μεγάλα κεφάλαια, πολλοί εργάτες, επιστημονικό προσωπικό: φανερή και προγραμματισμένη η προσπάθεια
- Στις μικρές επιχειρήσεις: μπορεί να μην είναι τόσο συνειδητή και φανερή η προσπάθεια (μπορεί απλώς να ενδιαφέρεται για ορισμένο εισόδημα)

3. ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ	Εργατικό σωματείο (εργατική ένωση, εργατικό συνδικάτο < syndicate, σύνδικος): οργανώσεις εργαζομένων. Σκοπός: (α) προώθηση συμφερόντων των μελών τους και ειδικότερα (β) βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης - Ιστορικά: Τα εργατικά σωματεία δημιουργήθηκαν και αναπτύχθηκαν την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης (τέλος 18^{ου} αι.) Εργατικά σωματεία: - Αντιστάθμισμα στην οικονομική δύναμη του εργοδότη - Αποτέλεσμα της αδύναμης θέσης των εργαζομένων απέναντι στον εργοδότη - Συνειδητοποίηση των πλεονεκτημάτων που μπορούν να έχουν ενεργώντας συλλογικά
4 ΚΡΑΤΟΣ (ΠΡΟΣΟΧΗ:Αφαιρείται η τελευταία παράγραφος της ενότητας της σελ. 15 «Μπορεί όμως να τονιστεί από τώρα ... καθεστώς, που το ίδιο το κράτος εκφράζει»	Η ισχυρότερη συλλογική οντότητα. Η συμπεριφορά του επηρεάζει: (Α) την οικονομική ζωή της χώρας (Β) τις αποφάσεις επιχειρήσεων / νοικοκυριών

ΑΡΧΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Βασικές οικονομικές έννοιες

[7. Οι παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας – (i) Οι συντελεστές της παραγωγής]

Παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας : φαίνονται από το σύνολο των προϊόντων που μπορεί να παράγει μια οικονομία σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Οικονομικά αγαθά/προϊόντα < αποτέλεσμα της **παραγωγικής διαδικασίας** < συντελείται στις **επιχειρήσεις**

ΒΑΣΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ 1 : ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ:

Όλοι οι τρόποι με τους οποίους ο άνθρωπος μετασχηματίζει την ύλη για να της δώσει μορφή χρήσιμη για τη ζωή.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ (χωρίς τα οποία δε γίνεται παραγωγική διαδικασία)

1. ανθρώπινη προσπάθεια
2. φύση (γη και περιβάλλον)

Στην παραγωγική διαδικασία, ο άνθρωπος παράγει

1. Προϊόντα για κατανάλωση
2. Προϊόντα για την παραγωγή (π.χ. εργαλεία) – **Παραχθέντα μέσα παραγωγής** (σήμερα πολύ εξελιγμένα και απαραίτητα για την παραγωγική διαδικασία)

Ο άνθρωπος χρησιμοποιεί με διαφορετικό τρόπο σε κάθε είδος παραγωγής την ύλη – παράγει χρήσιμα προϊόντα.

Παράδειγμα: αγροτική παραγωγή: ο άνθρωπος χρησιμοποιεί :

- τις δυνάμεις του [*ανθρώπινη προσπάθεια*]
- το έδαφος με τα συστατικά, νερό, ήλιο, υγρασία [*φύση*]
- λιπάσματα, μηχανήματα [*παραχθέντα μέσα παραγωγής*]

Τα συνδυάζει με ορισμένους τρόπους – σε ορισμένο χρόνο παράγει προϊόντα.

ΒΑΣΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ 2: **ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

Τα στοιχεία που συντελούν στην παραγωγική διαδικασία.

Χωρίζουμε τους συντελεστές παραγωγής σε τρεις κατηγορίες:

ΕΡΓΑΣΙΑ	η καταβολή ανθρώπινης προσπάθειας (σωματικής – πνευματικής) για την παραγωγή κάποιου προϊόντος	<i>εργάτης που χτίζει, αγρότης που οργώνει.</i> <i>Χρησιμοποιούν <u>ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ</u>: το σύνολο των γνώσεων και ικανοτήτων που αποκτά ο άνθρωπος με τη μόρφωση και την εμπειρία</i>
ΕΔΑΦΟΣ (ΓΗ)	η γεωγραφική έκταση, επιφάνεια, υπέδαφος, λίμνες, ποτάμια, θάλασσες και οι ιδιότητες του εδάφους που είναι χρήσιμες στην παραγωγική διαδικασία	<i>το έδαφος πάνω στο οποίο χτίζεται εργοστάσιο</i> <i>το έδαφος που καλλιεργείται</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	όλα τα προϊόντα που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία για την παραγωγή άλλων προϊόντων	<i>μηχανήματα, κτίρια, εγκαταστάσεις, εργαλεία, σκεύη.</i>

ΠΡΟΣΟΧΗ:

Τα στοιχεία που αποτελούν τους συντελεστές παραγωγής γίνονται συντελεστές παραγωγής ΟΤΑΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ.

Η ύπαρξή τους παρέχει απλώς τη δυνατότητα να γίνουν σ.π. Γίνονται μόνον όταν πραγματικά χρησιμοποιηθούν.

ΒΑΣΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ 3: ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η ικανότητα που έχουν ορισμένοι άνθρωποι να διαβλέπουν κέρδος σε διάφορες οικονομικές δραστηριότητες και να αναλαμβάνουν να συνδυάσουν τους άλλους τρεις συντελεστές, για να γίνει η παραγωγή.

- ❖ ΑΠΟΨΗ Α: Πολλοί οικονομολόγοι θεωρούν ότι η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ είναι ο τέταρτος συντελεστής παραγωγής.
- ❖ ΑΠΟΨΗ Β: Η επιχειρηματικότητα είναι είδος εργασίας, άρα περιλαμβάνεται στον σ.π. «ΕΡΓΑΣΙΑ»

Χαρακτηριστικό στοιχείο των συντελεστών παραγωγής:

Θεωρούνται **δεδομένοι για κάθε χρονική περίοδο και για κάθε οικονομία.**

(σε μακροχρόνιες περιόδους μεταβάλλονται, αλλά βραχυχρόνια μπορούν να θεωρηθούν δεδομένοι)

→ Άρα, **και τα προϊόντα** που παράγονται με τους δεδομένους π.σ. είναι **δεδομένα.**

Αλλά: **επειδή οι ανάγκες** είναι **σχετικά μεγάλες**

→ Οι παραγωγικοί συντελεστές + τα προϊόντα που παράγονται **βρίσκονται σε στενότητα**, δηλ. είναι **περιορισμένοι σε σχέση με τις ανάγκες.**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Βασικές οικονομικές έννοιες

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

[7. Οι παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας – (ii) Το κύριο οικονομικό πρόβλημα – η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων]

6

Το κύριο οικονομικό πρόβλημα :

Προέρχεται από τη **διαφορά** που υπάρχει **μεταξύ:**

- ❖ του πλήθους των **αναγκών** που οι άνθρωποι προσπαθούν να ικανοποιήσουν και
- ❖ του περιορισμένου όγκου των **αγαθών** που υπάρχουν για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες αυτές

[ΠΛΗΘΟΣ ΑΝΑΓΚΩΝ – ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΑ ΑΓΑΘΑ] → ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΛΛΕΙΨΗ [ΣΤΕΝΟΤΗΤΑ] ΑΓΑΘΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

(Προσπάθεια να ξεπεραστεί με οργανωμένη δραστηριότητα, ανάπτυξη τεχνολογίας, εξεύρεση πόρων)

ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΓΑΘΩΝ

ΑΓΑΘΑ ← ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ [με ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ]

Άρα: Σχετική έλλειψη αγαθών = έλλειψη παραγωγικών συντελεστών.

Μόνιμο πρόβλημα, απασχολεί κάθε κοινωνία.

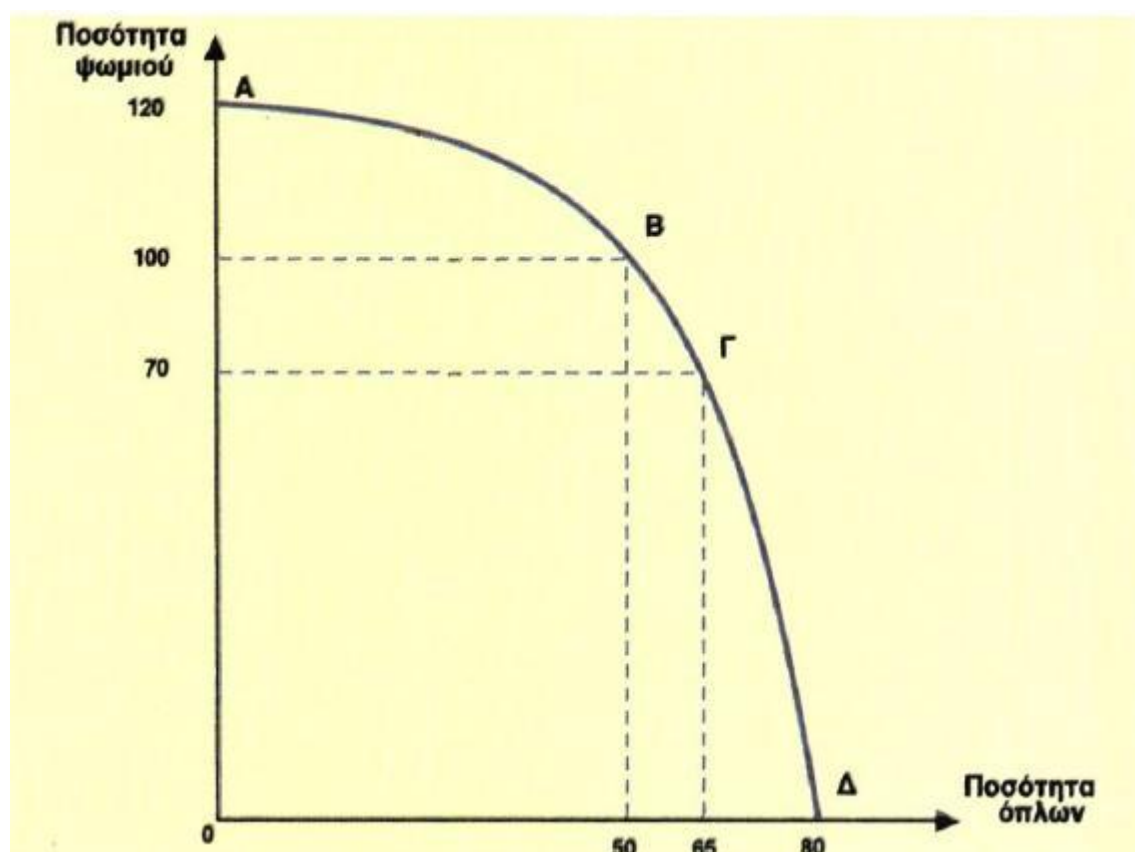
Καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων:

Βασικό εργαλείο για τη μελέτη των δυνατοτήτων της οικονομίας.

Βασικές υποθέσεις (δηλ. τι θεωρούμε δεδομένο για να μελετήσουμε την καμπύλη):

- ❖ Η οικονομία χρησιμοποιεί αποδοτικά όλους τους παραγωγικούς συντελεστές
- ❖ Η τεχνολογία παραγωγής είναι δεδομένη
- ❖ Η οικονομία παράγει μόνο δύο προϊόντα

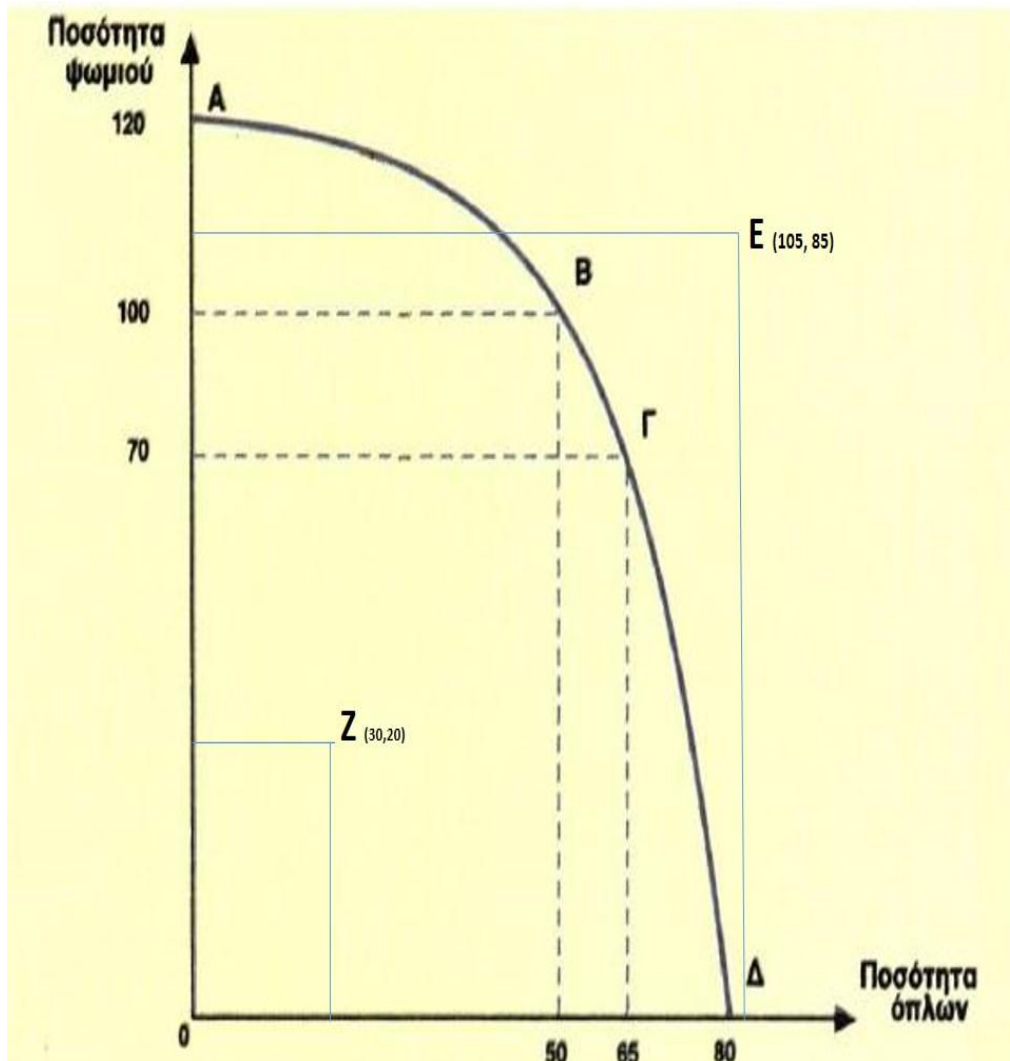
Στο διάγραμμα 1.1 σ. 18 του βιβλίου. Προϊόντα: ψωμί και όπλα.

Τι δείχνει η καμπύλη; Όλους τους δυνατούς συνδυασμούς των δύο προϊόντων που μπορεί να παράγει ταυτόχρονα η οικονομία

- Η μέγιστη τιμή για το ένα είναι μηδενική για το άλλο (αφού τότε όλοι οι π.σ. θα χρησιμοποιούνται μόνο για το ένα προϊόν και δεν θα έχει μείνει κανείς για το άλλο)

- Όταν μειώνεται η παραγωγή του ενός, απελευθερώνονται παραγωγικοί συντελεστές για το άλλο, άρα αυξάνεται η παραγωγή του άλλου.
- Όλα τα σημεία της καμπύλης απεικονίζουν εφικτούς τέτοιους ταυτόχρονους συνδυασμούς (όπου γίνεται μέγιστη αξιοποίηση των παραγωγικών συντελεστών και της δεδομένης τεχνολογίας), δηλαδή **άριστους συνδυασμούς**.

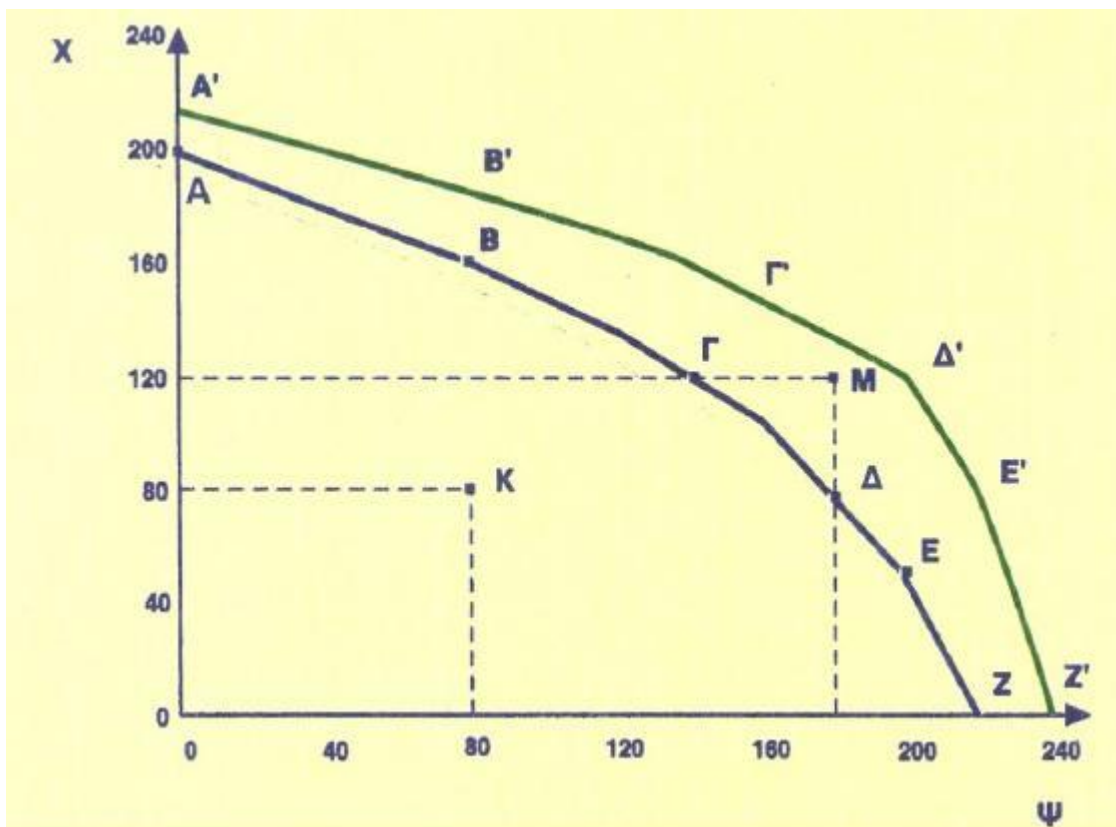
A, B, Γ, Δ: άριστοι συνδυασμοί πάνω στην καμπύλη

E: ανέφικτος συνδυασμός (οι Π.Σ. δεν επαρκούν) – ΔΕΞΙΑ της καμπύλης

Z: εφικτός συνδυασμός: οι Π.Σ. υποαπασχολούνται – ΑΡΙΣΤΕΡΑ της καμπύλης

- Όσα σημεία του γραφήματος βρίσκονται **κάτω από την καμπύλη**, απεικονίζουν **εφικτούς συνδυασμούς** των δύο προϊόντων, χωρίς όμως να γίνεται μέγιστη αξιοποίηση όλων των π.σ. (δηλαδή γι' αυτούς η οικονομία δε χρησιμοποιεί όλες τις παραγωγικές της δυνατότητες). Δηλαδή μπορεί η συγκεκριμένη οικονομία να παράγει ταυτόχρονα τις συγκεκριμένες ποσότητες αυτών των δύο προϊόντων.
- Όσα σημεία βρίσκονται **πάνω από την καμπύλη** απεικονίζουν **ανέφικτους συνδυασμούς** – είναι δηλαδή εκτός παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας – δεν μπορούν ταυτόχρονα να παραχθούν οι συγκεκριμένες ποσότητες των δύο προϊόντων (με τους δεδομένους π.σ. και τη δεδομένη τεχνολογία) .

- Για να μπορώ να παράγω αυτές τις μεγαλύτερες ποσότητες, τι πρέπει να κάνω; Να μετατοπίσω την Κ.Π.Δ. προς τα δεξιά, ώστε να περιλάβει και το συγκεκριμένο σημείο. Πώς θα το καταφέρω αυτό; Αν αλλάξω αυτά που θεωρώ σταθερά, δηλ. αν αυξήσω τους παραγωγικούς συντελεστές και αν βελτιώσω την τεχνολογία.
- Η καμπύλη μπορεί να μετατοπιστεί και προς τα κάτω (αν μειωθούν συνολικά οι π.σ. και η τεχνολογία), ή και διαφορετικά για κάθε άξονα (αν αλλάξουν τα δεδομένα μόνο για το ένα από τα δύο προϊόντα).

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΜΠΥΛΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ

Η καμπύλη που δείχνει τις μεγαλύτερες ποσότητες ενός προϊόντος που μπορούν να παραχθούν για κάθε δεδομένη ποσότητα του άλλου προϊόντος

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ / ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1
Βασικές οικονομικές έννοιες

[7. Οι παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας – (iv) Έννοια του κόστους]

Βασική έννοια: ΚΟΣΤΟΣ

- Στην καθημερινή ζωή: το χρηματικό ποσό που πληρώνουμε
- Πραγματικό κόστος: «κρύβεται» πίσω από το χρηματικό ποσό.

Στενότητα αγαθών / συντελεστών σε μια οικονομία → για να αυξήσει την ποσότητα ενός αγαθού πρέπει να μειώσει την ποσότητα άλλου

Παράγω κάποιο αγαθό = δεσμεύω κάποιους παραγωγικούς συντελεστές που θα μπορούσαν να πάνε σε κάποιο άλλο = **θυσιάζω άλλα αγαθά που θα μπορούσαν να παραχθούν με τους ίδιους π.σ.**

Το πραγματικό κόστος ενός αγαθού είναι τα άλλα αγαθά που θυσιάζονται για την παραγωγή του.

(παράβαλε το εξής παράδειγμα: όταν αφιερώνω κάποιο χρόνο σε μια δραστηριότητα, θυσιάζω κάποιες άλλες που θα μπορούσα να κάνω στον ίδιο χρόνο → **χάνω την ευκαιρία να κάνω κάποια άλλη δραστηριότητα**) →

Έτσι και με την παραγωγή ενός αγαθού χάνω την ευκαιρία να παράγω κάποια άλλα αγαθά → γι' αυτό **το πραγματικό κόστος λέγεται και ΚΟΣΤΟΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ ή ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ.**

Για να υπολογίσω το κόστος ευκαιρίας χρησιμοποιώ **την Κ.Π.Δ.**

- Έτσι βρίσκω το κόστος ευκαιρίας ενός αγαθού σε όρους του άλλου αγαθού.
- Για να αυξήσω την παραγωγή του ενός πρέπει να μειώσω την παραγωγή του άλλου
- Το εναλλακτικό κόστος (κόστος ευκαιρίας) δεν είναι παντού το ίδιο.

Πώς υπολογίζω το κόστος ευκαιρίας:

Κόστος ευκαιρίας αγαθού Y με όρους του αγαθού X = Μονάδες αγαθού X που θυσιάζονται

Μονάδες αγαθού Y που παράγονται

$$\text{Δηλαδή } KE_Y = \frac{\Delta X}{\Delta Y} \text{ (οι μονάδες του X που θυσιάστηκαν για την παραγωγή μιας μονάδας του Y)}$$

Αντίστοιχα

Κόστος ευκαιρίας αγαθού X με όρους του αγαθού Y = Μονάδες αγαθού Y που θυσιάζονται

Μονάδες αγαθού X που παράγονται

$$\text{Δηλαδή } KE_X = \frac{\Delta Y}{\Delta X} \text{ (οι μονάδες του Y που θυσιάστηκαν για την παραγωγή μιας μονάδας του X)}$$

Προσοχή: στον παρονομαστή βάζω πάντα το αγαθό που θέλω να υπολογίσω το Κ.Ε.

Δες τον πίνακα 1.1 (σελ. 21) και τα παραδείγματα.

Στον πίνακα

1. Κόστος ευκαιρίας ψωμιού με όρους όπλων (συγκρίνοντας τους συνδυασμούς Α και Β):

$$KE_{\Psi} = \frac{\Delta O}{\Delta \Psi} = \frac{50-0}{120-100} = \frac{50}{20} = 2,5 \text{ (δηλ. εδώ θυσίασα 2,5 μονάδες όπλων για μία μονάδα ψωμιού)}$$

2. Κόστος ευκαιρίας του ψωμιού με όρους όπλων (συνδυασμοί Β, Γ)

$$KE_{\Psi} = \frac{\Delta O}{\Delta \Psi} = \frac{65-50}{100-70} = \frac{15}{30} = 0,5 \text{ (δηλ.εδώ θυσίασα 0,5 μονάδα όπλων για μία μονάδα ψωμιού)}$$

3. Κόστος ευκαιρίας των όπλων με όρους ψωμιού (συνδυασμοί Β, Γ)

$$KE_O = \frac{\Delta \Psi}{\Delta O} = \frac{100-70}{65-50} = \frac{30}{15} = 2 \text{ (δηλ. εδώ θυσίασα 2 μονάδες ψωμιού για μία μονάδα όπλου)}$$

Παρατηρούμε ότι:

- υπολογίζουμε το Κ.Ε. μεταξύ δυο συνεχόμενων συνδυασμών ποσοτήτων
- το κατά μονάδα Κ.Ε. του ψωμιού σε όρους όπλων είναι το αντίστροφο του Κ.Ε. όπλων με όρους ψωμιού (βλ. τα παραδείγματα 2,3 που αναφέρονται στους ίδιους συνδυασμούς) Εκεί ισχύει

$$KE_{\psi} = \frac{15}{30} \text{ και } KE_o = \frac{30}{15} \cdot \text{Άρα } KE_{\psi} = \frac{1}{KE_o}$$

- Το κόστος ευκαιρίας δεν είναι το ίδιο, αλλά συνήθως **αυξανόμενο**. Γιατί; Επειδή όλοι οι συντελεστές παραγωγής δε είναι κατάλληλοι για την παραγωγή όλων των αγαθών.

Π.χ. το Κ.Ε. των όπλων αυξάνεται γιατί μειώνοντας την παραγωγή ψωμιού οι συντελεστές που εξασφαλίζουμε δεν είναι κατάλληλοι για την παραγωγή όπλων.

Σχέση πραγματικού κόστους (= κόστος ευκαιρίας = εναλλακτικό κόστος) με χρηματικό κόστος:

Το χρηματικό κόστος είναι το πραγματικό κόστος εκφρασμένο σε χρήμα.

(η τιμή αντιπροσωπεύει όλα τα άλλα προϊόντα που θα μπορούσαν να παραχθούν αντί για ένα προϊόν).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΑΡΧΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

Βασικές οικονομικές έννοιες

[8. Ο καταμερισμός των έργων – 9. το Χρήμα]

Καταμερισμός των έργων

Παλαιότερες εποχές	Σύγχρονη εποχή
το νοικοκυριό είναι αναγκασμένο να παράγει όλα τα προϊόντα που του είναι απαραίτητα (και καταναλώνει)	το άτομο: - παράγει συνήθως ένα προϊόν ή μέρος προϊόντος - καταναλώνει πολλά προϊόντα (που δεν συμμετέχει στην παραγωγή τους) Υπάρχει δηλαδή καταμερισμός έργων (βλ. ορισμό πιο κάτω)
περιορισμένες ανταλλαγές προϊόντων	αναπτύσσονται ανταλλαγές προϊόντων, γιατί λόγω του καταμερισμού δεν θα μπορούσαν αλλιώς να ικανοποιηθούν οι ανάγκες (αφού παράγω ένα προϊόν, πού θα βρω τα άλλα;). Οι ανταλλαγές με μεσολάβηση χρήματος

Ορισμός καταμερισμού έργων:

Καταμερισμός έργων ή εργασίας είναι το φαινόμενο που παρατηρείται στη σύγχρονη εποχή σύμφωνα με το οποίο το άτομο παράγει συνήθως ένα προϊόν (ή μέρος

προϊόντος) ενώ ταυτόχρονα καταναλώνει πολλά προϊόντα, στην παραγωγή των οποίων δεν συμμετέχει.

Σημασία καταμερισμού έργων για την οργάνωση παραγωγής:

- χωρίς αυτόν δε θα μπορούσε να δημιουργηθεί ο πλούτος των σημερινών κοινωνιών.

Πλεονεκτήματα καταμερισμού	Μειονεκτήματα καταμερισμού
1. καθένας μπορεί να απασχοληθεί όπου μπορεί να αποδώσει καλύτερα, αντί να είναι λιγότερο αποδοτικός κάνοντας πολλές δουλειές 2. όταν ασχολείται με μία μόνο εργασία αναπτύσσει δεξιότητες, ικανότητα, βελτιώνει την απόδοσή του 3. Η εξειδίκευση οδηγεί σε βελτίωση του τρόπου παραγωγής (εφευρέσεις), με αποτέλεσμα αύξηση παραγωγής	1. Συχνά η εργασία γίνεται ανιαρή απασχόληση εξαιτίας της εξειδίκευσης σε μια δραστηριότητα

Το χρήμα

Ορισμός: Κάθε αντικείμενο που είναι γενικά αποδεκτό ως μέσο συναλλαγής των αγαθών, επέχει θέση χρήματος. Χρήμα δηλαδή είναι ο,τιδήποτε η κοινωνία αποδέχεται ως γενικό μέσο ανταλλαγής.

Καταμερισμός εργασίας → αύξηση ανταλλαγών προϊόντων → η ανταλλαγή εμφανίζει δυσκολίες γιατί δεν συμπίπτουν οι επιθυμίες των ανθρώπων με τα προϊόντα που ανταλλάσσουν → οι οικονομίες ανέπτυξαν διάφορα μέσα ανταλλαγής. [ΤΟ ΧΡΗΜΑ...]

Με τη χρήση του χρήματος

- Η ανταλλαγή χωρίζεται σε δύο πράξεις:

(Α) 1 ΠΩΛΗΣΗ

(Β) 1 ΑΓΟΡΑ

Σε καθεμία αντιστοιχεί μία αντίθετη μεταβίβαση χρήματος

Κάθε κυκλοφορία των εμπορευμάτων στο σύστημα συνοδεύεται από αντίστροφη μεταβίβαση χρήματος (παίρνω προϊόν – δίνω χρήματα, δίνω προϊόν – παίρνω χρήματα).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

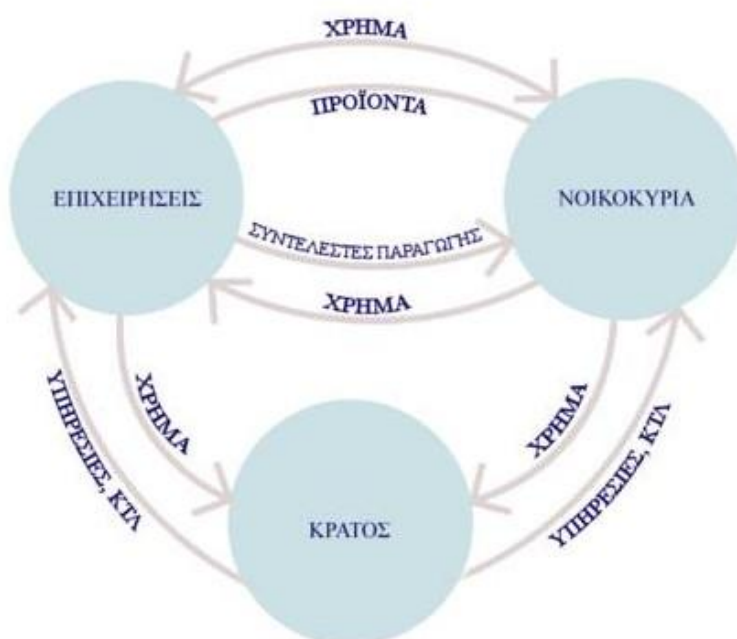
Βασικές οικονομικές έννοιες

[10. Το οικονομικό κύκλωμα 11. Η αβεβαιότητα στην οικονομική ζωή 12. Οι Πληροφορίες]

Το οικονομικό κύκλωμα

Ορισμός: Το σύνολο των σχέσεων που δημιουργούνται μεταξύ των οικονομικών μονάδων ενός οικονομικού συστήματος.

Βλέπε το σχήμα 1.3 σελ. 23: Απλή μορφή κυκλώματος

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ - ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ - ΚΡΑΤΟΣ

Σ' αυτό το κύκλωμα γίνονται ΡΟΕΣ αγαθών, παραγωγικών συντελεστών, χρήματος

ΖΕΥΓΟΣ	ΡΟΕΣ
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ ΠΡΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	→ Το νοικοκυριό στέλνει στην επιχείρηση παραγωγικούς συντελεστές ← (Αντίστροφη ροή χρήματος)
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΡΟΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ	→ Η επιχείρηση μετατρέπει τους π.σ. σε προϊόντα, που πηγαίνουν προς το νοικοκυριό ← (Αντίστροφη ροή χρήματος)
ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	→ Το κράτος προσφέρει υπηρεσίες, προϊόντα στις επιχειρήσεις ← (Αντίστροφη ροή χρήματος)

ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ	→ Το κράτος προσφέρει υπηρεσίες, προϊόντα στα νοικοκυριά ← (Αντίστροφη ροή χρήματος)
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΡΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	(αντίστοιχες ροές που δε φαίνονται στο διάγραμμα σελ. 23)

Παρατηρήσεις:

- ❖ Το κύκλωμα γίνεται πολύ περίπλοκο αν προστεθούν όλες οι συναλλαγές που συμβαίνουν στην πραγματικότητα. (π.χ. αν προσθέσουμε τις συναλλαγές επιχειρήσεων, νοικοκυριών και κράτους με άλλες χώρες)
- ❖ Οι ροές είναι **συνεχείς**, συμβαίνουν κάθε χρονική στιγμή
- ❖ Οι ροές **δεν έχουν πάντα το ίδιο μέγεθος** (ο όγκος συναλλαγών αυξομειώνεται, ανάλογα με την παραγωγική δραστηριότητα)

Η Αβεβαιότητα στην οικονομική ζωή

Αβεβαιότητα σχετικά με τα αποτελέσματα των ανθρώπινων ενεργειών: σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την οικονομική ζωή.

αγρότης	δεν ξέρει αποτελέσματα της παραγωγικής του δραστηριότητας (π.χ. καιρικές συνθήκες, ζιζάνια επιδρούν σε τελικό προϊόν)
εργαζόμενος	δεν ξέρει αν θα συνεχίσει εργασία, αν θα απολυθεί, αν θα πάθει εργατικό ατύχημα
επιχειρηματίας	δεν ξέρει αν θα έχει κέρδη ή ζημίες από τη δραστηριότητά του

- ❖ Η λήψη αποφάσεων των ανθρώπων δε βασίζεται στη βεβαιότητα του αποτελέσματος, αλλά στις προσδοκίες που οι άνθρωποι διαμορφώνουν για τα αποτελέσματα των πράξεών τους.
- ❖ Η αβεβαιότητα οδηγεί στην ανάπτυξη μεθόδων για εξασφάλιση (ολική-μερική) των ανθρώπων [π.χ. κλάδος ασφαλίσεων]

Πληροφορίες

Για τη μελέτη του οικονομικού συστήματος που θα κάνουμε παρακάτω, **υποθέτουμε** ότι τα οικονομούντα άτομα (νοικοκυριά, επιχειρήσεις) **γνωρίζουν πλήρως τα δεδομένα που επικρατούν**, δηλαδή:

- ❖ π.χ. εργαζόμενος: γνωρίζει μισθούς που προσφέρουν όλοι οι εργοδότες (επιλέγει καλύτερο), ή άλλες διαθέσιμες θέσεις εργασίας
- ❖ επιχειρηματίες: γνωρίζουν τιμές παραγωγικών συντελεστών, κατάσταση αγορών.
- ❖ Καταναλωτές: γνωρίζουν τιμές προσφερόμενων προϊόντων στη αγορά.